Ex libris. Metszetek Boccaccio születésének 700. évfordulójára

2013/06/22 - 2013/08/31

[1]Az augusztus 31-ig látható tárlat gazdagítja az olasz könyvről és irodalomról alkotott képünket, lehetőséget ad, hogy megismerhessük az ex librisnek, mint művészeti formának néhány gyöngyszemét.

[1]Mi az ex libris? Egy kis műremek, megkülönböztető jel, amelyet a könyvbarátok általában egy művésszel készíttetnek el, és sajátos „névjegyükként”, egyedi jelükként beragasztják könyvtáruk darabjaiba.

Az *Ex libris. Metszetek Boccaccio születésének 700. évfordulójára* című kiállítás a Toszkán Bibliográfiai Társaság [2] értékes együttműködésével valósult meg.

„A bemutatott anyaggal 72 művész fejezi ki tiszteletét Giovanni Boccaccio előtt születésének 700. évfordulója alkalmából. A kiállított ex libris-metszetek az alkalmi látogató és a szakavatott Boccaccio-életmű ismerői számára egyaránt bemutatják a nagy irodalmár életének jelentős állomásait, helyszíneit, valamint illusztrálják műveinek részleteit. A tárlat ismeretterjesztő jelleggel magába foglalja az ex libris történetét és készítési technikáit.

A kiállítás nagy mértékben gazdagítja az olasz könyvről és irodalomról alkotott képünket. Lehetőséget biztosít a magyar közönség számára, hogy megismerhesse ennek a művészeti formának néhány gyöngyszemét és ugyanakkor tiszteleg egy olyan tevékenység előtt, melyben nemcsak az elkötelezettség és szenvedély, hanem a hozzáértés és kutatási szándék is megmutatkozik.

Gina Giannotti
A Budapesti Olasz Kultúrintézet igazgatója

Az ex libris rövid története

Az ex libris alapvető fontosságú dokumentáló jellegű jelkép, amely tudatja a könyv történelmi elhelyezkedését, az életútját, a nyomtatását, a könyvtár viszontagságait és a későbbi ajándékozásokat. Az ex libris-ben mindig szerepel a megbízó teljes neve, néha a foglalkozása; a művész gyakran szimbolikus elemekkel gazdagítja a nyomólapocskát, melyekből következtetni lehet a tulajdonos gondolatvilágára, tevékenységére, irodalmi érdeklődésére és ízlésére; esetenként szerepel egy mondat, egy mottó latinul vagy a megrendelő saját nyelvén. Az ex libris az olvasó intellektuális arcképe; nyilvánvalóvá teszi a gondolkodását, az ízlését, a szenvedélyeit, valamint azokat az igazságokat és értékeket, amelyekben önmagára ismer. Az ex libris nem „lopásgátló” azonosító, hanem a személyiség szimbóluma, hiszen egy könyv tulajdonlásának bizonyítására elegendő lenne egy címke, pecsét, szignó, vagy egy egyszerű jel is.

Az ex libris elődei

Már az ókorban felbukkantak az írások tulajdonlását bizonyító jelölések – gondoljunk a ragyogó kékre zománcozott kerámia-plakettekre, melyeket III. Amenophotep fáraó (Kr. e. 1391 – Kr. e. 1353) és Tije királynő könyvtárában a tekercseket és a papiruszokat tartalmazó dobozok oldalára helyeztek, vagy Asszurbanipál (Kr. e. 668 – Kr. e. 631/Kr. e. 629(?)) könyvtárában a sorba rakott kis kerámiatáblák elejére vésett jelzésekre.

A kézzel írott ex libris-től a nyomtatott változatig

[3]A könyv már az ókortól értékes tárgynak számított, birtoklása tekintéllyel járt, ezért gondosan

őrizték; a könyvespultokhoz vagy a könyvtárak emeleteihez láncolták a köteteket. Ezt bizonyítják a fellelhető „tulajdoni jegyzetek”, megjegyzések, esetenként illusztrációval ellátva, amelyek az antik kódexek tulajdonosára utaltak. A nyomtatás feltalálása előtt a könyv tulajdonosa – ahogy közülünk sokan még ma is teszik –, saját kézzel írta bele a nevét a könyvbe, ezzel igazolva, hogy a kötet a tulajdonát képezi. A névhez gyakran egy mondatot vagy verset fűztek, annak érdekében, hogy a kölcsönadott könyv kinek jár vissza. A legelterjedtebb a „*Hic liber est meus*“ volt. A xilografikus nyomtatásban készített ex librisek az 1400-as évek végén németországi híres nyomdákból kerültek ki, miután teret nyert és megerősödött a fametszéses technika a mobil karakterek megszületésével. A legrégebbi ismert ex libris-t Németország déli részén készítették az 1470–1480-as évtizedben. Ez egy xilográfia, amely a bajor *Igler*-nek nevezett *Hans Knabensberg*, részére készült, és egy sündisznót ábrázol. Ez tehát egy „beszelő” ex libris (azaz az ábra a tulajdonos nevére utal; vö.:a sündisznó németül: Igler). A metszetkészítes akkori legnagyobb német mesterei belevetették magukat az ex libris-ek előállításába.
Az első ex libris-t Albrecht Dürer készítette 1516-ban. Az 1500-as években az ex libris-ek története bensőségesen kapcsolódik a könyvek és azok tulajdonosai történetéhez, tekintettel az előállítási költségekre. A könyvbarát lehetőségei szorosan kötődtek társadalmi, hatalmi pozíciójához és anyagi helyzetéhez; erre utalnak a kolostorok, a nemesség és az egyetemek könyvtárainak darabjai. A lapocskákon kizárólag heraldikai képek láthatók, vallási vagy nemesi vonatkozásban, mégpedig a heraldikai szabályok és az elitréteg szimbolikai, hatalmi, vagyoni korlátai közé kényszerült ábrázolási formában. A sorra alakuló és az udvari kultúrától független Irodalmi Akadémiák feltűnésével, a könyvek elterjedésével és a számos privát könyvtár létrejöttével, valamint a kifinomult technikák következtében 1600-ban kezdődött el az ex libris-ek legragyogóbb időszaka. Élt és virágzott akkoriban az érdeklődés, s mindez folyamatosan növelte a könyvek iránti keresletet, amelyet főleg a magánkönyvtárak gyakran tematikus gyűjteményei tudtak kielégíteni. Az ex libris pedig a speciális humanista és tudományos tartalom megjelölésével szakosodik. A 18 században növekszik az olvasók száma: az akkoriban tipikus jegyzési rendszerrel már nem csupán az arisztokrácia tagjai gyarapítják könyvtáraikat, hanem a kisnemesek, a kereskedők, az egyházi személyek és a polgári középosztály is szívesen áldoz saját könyvtár létrehozására.

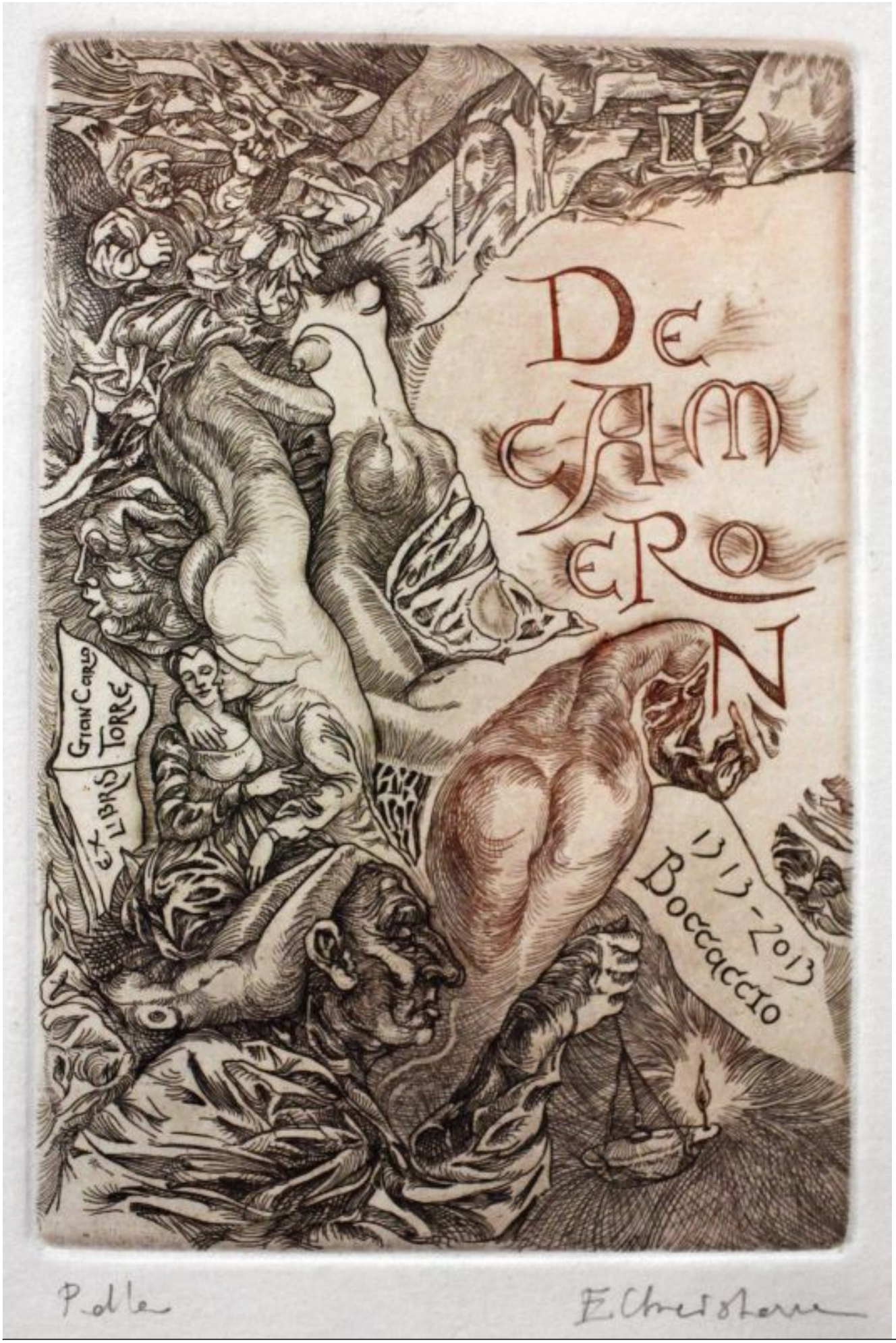
DECAMERON
1313-2013
Boccaccio
Ex Libris
Gian Carlo
Torre

[4]A francia forradalom 1790. június 19-i határozata alapján eltörölték a nemességet, melynek következtében hanyatlásnak indult a heraldikai típusú ex libris-nyomtatás, és a feltörekvő polgárság is kevéssé érdeklődött a téma iránt. Az ex libris-ek egyszerű nyomdai lapocskák lettek, képek nélkül, az akkoriban született névjegykártyákhoz hasonlították. Az ex librisek a francia forradalommal elszakadtak történelmi múltjuktól, mindenki számára elérhetővé váltak.

A művész kicsi illusztrációkkal helyettesítette a heraldikai nyelvezetet, mivel a polgárság nem rendelkezett ábrázolható nemesi elemekkel. Megkezdődött a rajzos, romantikus ex libris hódító útja, antik romok, klasszikus műemlékek, végtelen panorámák ábrázolásával. A fotomechanikus sokszorosítási rendszerek, a klisék, az ipari litográfiak lehetővé tették az ex librisek tömeges elterjedését, ám ez egyes esetekben gyakran a művészi színvonal csökkenését jelentette. A 20. század kezdete az ex libris „aranykora”. Az *Art Nouveau (Jugendstil, Liberty, Modernizmus, Szecesszió, Copf stilus, Metro stílus)* különböző nemzeti sajátosságú szimbolikájának köszönhetően, ez a minden akadémikussal és szabályozottal szembeni lázadó,ízlés megtalálta a fejlődés és megújulás lehetőséget az úgynevezett kisebb művészetekben. A xilográfia a maga fehér-feketéjével és nagyobb kompozíciós szabadságáva jobban illeszkedett az új művészi irányzatok kifejezéséhez. Az ex libris követte a festészetet, a szobrászatot, az építészetet, de nem kevesebb ezeknél, nem is kisebb művészetként tartották számon, hanem „kis formátumú művészetnek” tekintették. Mindez javára vált, minőségi és mennyiségi szempontból egyaránt. Az egész világon számos művész készített ex libriseket, és ez a tény további bizonyíték arra, hogy egy műalkotás minősége nem függ a formátumától. A több példányban elterjedt ex libris a művész és a megrendelő egyedi párbeszédétől eljut az emberek, a népek közötti kommunikáció általános szintjére még akkor is, ha nem egy tömegkommunikációs elemről van szó, mint ahogy az a jelenlegi tájékoztatási eszközök esetében megvalósítható. Különleges helyzetekben és az elnyomás idején azonban az ex libris adott esetben sokkal inkább közvetítette a kultúrát, mint amire a hivatalos művészet képes lehetett.

Gian Carlo Torre, történész az ex librisről

A tárlat 2013. június 22. és augusztus 31. között látható az OSZK 5. emeleti Nemzeti Ereklyeterében. Belépőjegy: 400 Ft. A kiállítás megtekintése olvasóinknak ingyenes.

Az OSZK ex librisekről szóló tematikus weboldala [5]
2013/07/03 - 13:40

Forrás webcím: http://193.6.201.226/kiallitasok/ex-libris-boccaccio

Hivatkozások:
[1] http://193.6.201.226/sites/default/files/ex-libris-bocc-003.jpg
[2] http://bibliograficatoscana.it/
[3] http://193.6.201.226/sites/default/files/ex-libris-bocc-002.jpg
[4] http://193.6.201.226/sites/default/files/ex-libris-bocc-001.jpg
[5] http://regi.oszk.hu/hun/kiallit/virtualis/Ex_libris_virtualis_kiallitas/Diskay_kezdolap.htm
[6] http://193.6.201.226/category/foszotar-es-pozicionalo/kiallitas-archivum-2013